

GUIA PER A DOCENTS

Com detectar i combatre la desinformació

Última actualització: 28-01-2021

Per als qui vam créixer al segle XX, l'esclat de l'era de la informació ha suposat una experiència social, cultural i política determinant. Per als joves que tot just assolixen ara la majoria d'edat, els reptes i les oportunitats que plantegi el proper capítol d'aquesta història no seran pas menys inspiradors i complexos. No podem predir què ens oferirà el futur, però sí que podem dotar el nostre jovent de les eines que necessiten per obrir-se camí, passi el que passi en el futur.

Una qüestió que diferencia el món que heretaran els alumnes actuals del que es va trobar la generació dels seus pares és la disponibilitat d'informació. En les nostres societats democràtiques, aquesta accessibilitat ha suposat un gran regal. Tanmateix, també hem pogut veure que, a les mans equivocades, l'accessibilitat es pot veure compromesa per la propagació involuntària d'informació errònia o fins i tot de desinformació concebuda deliberadament. Ensenyar als joves a obrir-se pas entre les oportunitats i els riscos d'aquest panorama informatiu que canvia constantment continua sent un dels principals desafiaments a l'hora d'educar els infants actualment.

Aquest material didàctic pretén oferir recursos al professorat de secundària per encetar diàlegs amb l'alumnat sobre els temes transcendents que planteja l'amenaça de la mala informació. Hi trobem qüestions relacionades amb la salut, la democràcia i les normes culturals i jurídiques que sustenten les nostres societats. No hi ha respostes absolutes a les preguntes que inevitablement sorgeixen quan reflexionem amb més profunditat sobre com discernir la veritat de la mentida. Això no obstant, el que hem de fomentar en el jovent és precisament la capacitat de gestionar l'ambigüitat i arribar a un judici per mitjà del pensament crític.

Tenint això present, aquestes propostes no ofereixen una reguitzell de prescripcions o axiomes, sinó que els materials que contenen s'han concebut amb l'objectiu de generar debat. Per mitjà de la discussió i l'intercanvi d'opinions, els alumnes tindran l'oportunitat de provar de desentranyar el caràcter polifacètic de la informació, tant individualment com mitjançant la conversa amb els seus companys. Es tracta de capacitats clau perquè es converteixin en ciutadans responsables a internet i a la societat en general. L'alumnat coneixerà personatges com ara Maquiavel, el papa Urbà II o els actuals seguidors de la teoria de la conspiració de QAnon. Com que s'inspiren tant en la història com en l'actualitat, aquests estudis de casos permetran que els joves situïn la desinformació en el seu món alhora que la contextualitzen com un fenomen amb precedents i paral·lelismes històrics. Esperem que això ajudi els adolescents a desenvolupar els recursos intel·lectuals i personals necessaris per obrir-se camí entre la desinformació a la vida adulta.

Els educadors són un element clau d'aquesta conversa i un gran nombre de docents ens han demanat recursos sobre la desinformació, per la qual cosa esperem que aquesta aportació contribueixi al debat general sobre l'educació en matèria de desinformació. La nostra metodologia es basa en la nostra pròpia experiència a l'hora d'estudiar i respondre a la desinformació i la informació errònia a la Unió Europea. Igual que els alumnes a qui van dirigits aquests materials, nosaltres també estem sempre intentant aprendre i repensant el nostre plantejament. Estarem encantats de rebre els vostres comentaris.

Aquesta guia s'ha dissenyat per presentar el fenomen de la desinformació al jovent ajudant-los a entendre les amenaces que planteja la desinformació, explicant a l'alumnat com poden saber-ne més coses i protegir-se, i oferint una oportunitat d'analitzar exemples concrets amb més detall. El material està disponible gratuïtament per a tots els centres educatius. Per bé que es pot adaptar per adequar-lo a qualsevol edat, va destinat principalment al grup d'edat dels adolescents d'entre quinze i divuit anys.

Com funciona?

Aquest material s'ha concebut per cobrir **una o dues sessions** d'un grup mitjà de **secundària**.

La presentació de PowerPoint conté enllaços a diversos vídeos de YouTube. Amb un o dos d'aquests vídeos n'hi ha prou per transmetre els missatges principals en una sola sessió; podeu fer servir la resta si hi ha temps o bé repartir el material entre diverses sessions. Deixem a mans del docent la decisió de quins vídeos són més adequats per a cada grup de classe i poden generar els debats més interessants.

Les activitats recomanades són les següents:

Activitat	Temps mínim	Material suggerit
Entendre la desinformació (diapositives 5 a 24)	45 minuts	Presentació de PowerPoint, transcripcions dels vídeos, debats interactius
Treball en grup (grups de 5 o 6 alumnes com a màxim) (diapositiva 25)	15-25 minuts	Estudis de casos (i presentació de PowerPoint com a referència)
Presentacions dels grups i debat (diapositiva 25)	25 minuts per a cada grup	Estudis de casos
Resum i recomanacions de fonts d'informació complementària (diapositives 26 a 34)	5 minuts	Llista de lectura

Si disposeu de més temps, podeu allargar l'apartat sobre «Entendre la desinformació» (per exemple, podeu destinar més temps a consultar fonts externes i debatre els diferents exemples amb l'alumnat) o dedicar més temps al treball en grup.

- **La desinformació i les amenaces que suposa per a la societat (diapositives 6 a 10):**

***Nota:** Els exemples que presentem ofereixen material que ja està preparat. Pot ser que trobeu altres estudis de casos més adequats per al vostre alumnat o bé podeu demanar-los que en busquin ells mateixos, com a tasca del treball en grup. Mireu de fer que la presentació dels exemples sigui el més interactiva possible.*

- **La recerca falsa i el moviment antivacunes** (la societat exigeix als qui treballen en institucions de coneixement que apliquin uns criteris acadèmics estrictes, per això és important entendre per què són necessaris).
- **El mite del 5G i el coronavirus** (un exemple recent de la manera en què els agents malintencionats poden beneficiar-se d'una situació de crisi que, al seu torn, pot suposar un perjudici real). Corren moltes teories de la conspiració, tant a internet com en el món físic,

que diuen que les xarxes mòbils 5G han provocat la pandèmia del coronavirus. Això és fals. La 5G es basa en radiofreqüències i això no genera virus.

- **La pandèmia de covid-19** va donar lloc a una onada d'informació errònia, desinformació i teories de la conspiració, cosa que alhora va generar una «infodèmia» que s'alimentava del pànic de la població i de la cerca desesperada de respostes sobre prevenció, tractaments, etc. Sovint aquesta informació falsa es difon de forma no deliberada, però en molts altres casos la propaguen agents que tracten d'atreure més clics publicant pescaclics (titulars i notícies dissenyats acuradament per captar l'atenció).
  - La **manipulació emocional**, en què s'exagera la condició de víctimes dels protagonistes d'una situació per provocar emocions intenses en lloc de l'opinió objectiva que se'n formaria l'espectador si consultés fonts d'informació fiables.
- **Dos models sobre com funciona la desinformació (diapositives 11 a 15)**
    - **Motivar la gent perquè doni suport a una idea o causa:** la recerca falsa ha atiat la por davant la vacunació, cosa que fa créixer els casos de xarampió. Esmentarem que això també abasta la motivació d'un benefici polític, per exemple l'inici d'una campanya de desprestigi abans d'unes eleccions o la ingerència d'un govern estranger en les eleccions d'un altre país per interessos geopolítics.
    - **Exagerar les diferències per minar la cohesió o solidaritat de grup:** si una comunitat és forta i està unida, és difícil atacar-la; la desinformació es fa servir per dividir la gent i exagerar les diferències internes i els conflictes o controvèrsies existents.
  - **Com funciona la desinformació (diapositives 16 a 19):**
    - El paper de les xarxes socials.
    - Les tecnologies ajuden a manipular la informació sense grans dificultats i generar noves formes de contingut que és fàcilment creïble.
  - **Com respondre a la desinformació (diapositives 20 a 24)**

El pensament crític exigeix que tothom faci el següent:

- Analitzar el **contingut**: les dades i les xifres són correctes? L'article és tendencios? És una notícia objectiva o un article d'opinió?
- Analitzar el **mitjà**: el coneixes? La URL és estranya? Consultar la secció «Sobre nosaltres»: qui hi ha darrere? Qui el finança? Què diuen altres mitjans fiables?
- Analitzar l'**autor o autora**: existeix, aquesta persona? Si no queda clar qui és l'autor o autora, és probable que tota la resta també sigui fals: un/a periodista reputat/da sempre té una trajectòria demostrable.
- Analitzar les **fonts**: l'autor o autora cita fonts per sostenir les afirmacions que fa? Les fonts són fiables (per exemple, mitjans consolidats i reputats, experts coneguts en la matèria)? Els experts a què es fa referència són realment especialistes? Si l'article fa servir fonts poc clares o no en cita («hi ha qui diu...»), les afirmacions que s'hi fan podrien ser falses.

- Analitzar les **fotografies**: les imatges són potents i fàcilment manipulables. Una cerca inversa d'imatges pot indicar si aquella imatge s'ha fet servir prèviament en un context diferent.
- **Pensa abans de compartir!** La notícia podria distorsionar la realitat fent servir esdeveniments antics en un context diferent, per exemple, o podria ser satírica. El titular podria haver estat pensat per generar emocions fortes.
- **Qüestiona't els teus propis prejudicis**: de vegades un article és massa bo o massa divertit per ser cert. Cal respirar fondo, comparar-lo amb fonts fiables i mantenir el cap fred. Si llegim res que ens faci enfadar, ens faci por o ens entristeixi, convé esperar una mica per calmar-nos abans de compartir-ho.

- **Treball en grups amb debat d'alguns exemples típics d'informació falsa (diapositiva 25)**

Dividiu la classe en grups de com a màxim 5 o 6 alumnes i assigneu un estudi de cas a cada grup. Doneu-los uns 15 minuts perquè llegeixin l'estudi de cas i en responguin les preguntes, i en acabat uns altres 20 a 25 minuts per a les presentacions dels grups i el debat plenari.

- Una nova i perillosa teoria de la conspiració que ha generat un moviment de trets sectaris que s'està estenent ràpidament per Europa.
- Un extracte del llibre de Maquiavel sobre «dividir i vèncer».
- Publicitat poc ètica i enganyosa sobre un medicament «increïblement eficaç».
- Un discurs d'Urbà II al Concili de Clarmont (1095) relacionat amb les croades.
- Un conte popular sobre un jove pastor i un llop.

Nota: Reiterem que els exemples que presentem són narratives força clàssiques i es presenten com a materials que ja es poden fer servir. Pot ser que trobeu altres estudis de casos més adequats per al vostre alumnat o bé podeu demanar-los que en busquin ells mateixos, com a tasca del treball en grup. Poden consistir, per exemple, en teories de la conspiració (Soros / Bill Gates dominen el món, els governs propaguen la covid-19, hi ha alienígenes a l'Àrea 51, etc.), informació sanitària falsa, dades falses sobre minories, etc.

Recursos per inspirar-vos:

- Base de dades de la covid-19 de Poynter <https://www.poynter.org/ifcn-covid-19-misinformation/>
- Exemples del web EUvsDisinfo: <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/>
- Lead Stories («Que sigui tendència no vol dir que sigui cert»), un lloc web que verifica les històries que són tendència: <https://leadstories.com/>

- **Resum, consells per trobar més informació i recursos nacionals (diapositives 29 a 34)**

Contingut disponible del material:

- **Presentació introductòria** (en format PPT)
  - a. Els vídeos de YouTube inserits estan en anglès o rus, però se'n proporcionen les transcripcions traduïdes.
  - b. La secció de «Notes», sota de cada diapositiva, conté explicacions i descripcions.
- **Cinc estudis de casos per treballar en grup** amb activitats (es poden adaptar o fer servir estudis de casos diferents).
- **Recomanacions** (jocs interactius, guies i recursos) per trobar més informació.

Altres històries que es poden analitzar:

- **Generar hostilitat vers les tropes de l'OTAN mitjançant notícies falses**
<https://vilniusinstitute.lt/en/lisas-case-repeated-german-soldiers-accused-of-rape/>
Les notícies amb una gran càrrega emocional solen fer mal abans no es poden controlar. Aquesta mena de notícies sovint són força creïbles.
- **La televisió russa intenta culpar els Estats Units del coronavirus**
<https://www.themoscowtimes.com/2020/02/06/russian-tv-runs-conspiracy-theory-blaming-trump-for-coronavirus-a69189>
<https://www.youtube.com/watch?v=JQRmacSHXoo>
Un programa de la televisió estatal russa ha fet córrer una teoria de la conspiració que culpa del coronavirus el govern dels Estats Units i empreses estatunidenques que voldrien treure'n rendiment econòmic.

ESTUDI DE CAS NÚM. 1

LA INFLUÈNCIA CREIXENT DE «Q»

Rerefons

Què tenen en comú l'expresident dels Estats Units Barack Obama, l'exsecretària d'Estat i candidata presidencial Hillary Clinton, el president francès Emmanuel Macron, la cantant Lady Gaga, la pizzeria Comet Ping Pong de Washington D.C., el fundador de Microsoft —Bill Gates— i l'actor Tom Hanks? Segons els adeptes a la teoria de la conspiració QAnon, tots formen part d'una xarxa satànica traficant de menors en què estan involucrades personalitats famoses i elits polítiques i empresarials. Suposadament, l'expresident dels Estats Units Donald Trump va ser reclutat per generals de l'exèrcit per destapar aquesta xarxa i posar fi al control que exerceix sobre el govern i els mitjans de comunicació, l'anomenat «estat profund». La teoria és perpetuada per un usuari anònim d'internet que fa servir el nom clau «Q» i que diu ser un alt càrrec del govern dels Estats Units amb una habilitació d'alta seguretat que li permet accedir a informació classificada.

QAnon va sorgir en fòrums d'opinió virtuals marginals com 4chan i 8chan; les primeres publicacions van aparèixer el 2017, però des de llavors ha adquirit una gran rellevància entre els usuaris de Facebook, Twitter, YouTube i altres plataformes populars. Un tret clau de QAnon que n'ha facilitat la ràpida propagació és el seu caràcter participatiu: «Q» publica periòdicament pistes en fòrums (anomenades «entregues de Q», o «Q drops» en anglès) en què convida els seus seguidors a portar a terme la seva pròpia recerca per resoldre el misteri i conèixer la veritat oculta darrere de diferents teories. Des de finals del 2019, QAnon ha arribat també a webs, pàgines, grups i comptes d'internet europeus i s'ha introduït en moviments locals adaptant-se als discursos i contextos de cadascun, principalment a Alemanya, França, Itàlia i el Regne Unit. [En alguns casos](#), grups ja existents, com les «armilles grogues» a França o moviments d'extrema dreta a Alemanya, també han adoptat el discurs de QAnon. És com si el poderós «estat profund» que sustenta el discurs de Q no conegués fronteres, per la qual cosa els seguidors de QAnon a diversos països també titllen elits i polítics com Emmanuel Macron de ser [«peons de l'estat profund»](#) o acusen el govern alemany de dirigir una [xarxa pedòfila secreta](#).

No és cap sorpresa que la pandèmia de covid-19 agreugés encara més la situació, ja que la gent s'estava a casa i per tant passava molta més estona a internet, alhora que sovint estava descontenta amb les restriccions i mesures dels governs per fer front a la pandèmia (ús de màscares, distància interpersonal, confinaments i restriccions de viatge). En aquest context, els discursos de QAnon han anat des de teories segons les quals el coronavirus és una arma biològica activada per «l'estat profund» fins que Bill Gates va planejar la pandèmia per imposar vacunacions massives i controlar així la població mundial.

Opcional:

Mireu [aquest vídeo](#) i feu vosaltres mateixos una recerca ràpida a internet sobre QAnon.

Preguntes per al debat:

1. Podeu assenyalar un tema comú subjacent a les teories de QAnon que s'han propagat pels Estats Units i Europa?
2. Què fa que el moviment QAnon sigui «atractiu» per als seus seguidors? Què el diferencia d'altres teories de la conspiració?
3. Podeu assenyalar altres moments de la història o esdeveniments crítics que hagin desfermat onades similars de teories de la conspiració i de desinformació per diferents continents? Què tenen en comú tots aquests exemples?
4. En relació amb el que s'ha debatut prèviament sobre els objectius dels agents de la desinformació, com creieu que les potències estrangeres poden utilitzar les teories de QAnon per posar Europa al punt de mira i fer que sembli més feble?

ESTUDI DE CAS NÚM. 2

DIVIDE ET IMPERA

(«DIVIDEIX I VENCERÀS»)

Història

[...] Un general hauria de procurar, per sobre de tot, **dividir les forces de l'enemic** per tots els mitjans, fent que sospiti dels homes en què confiava o donant-li motius per separar les seves tropes i, així, debilitar-lo.

El primer es procura atenent els interessos d'alguns dels que el general enemic té al seu costat, respectant durant la guerra les seves possessions i dependents, i retornant-los els seus fills i altres persones de la seva família sense rescate. Ja sabeu que Anníbal, quan va calar foc a tots els camps al voltant de Roma, només va mantenir fora de perill els de Fabio Màxim, i que Coriolà, quan va arribar amb el seu exèrcit a Roma, va respectar les possessions dels nobles i va cremar i saquejar les dels plebeus. [...]

Pel que fa a dividir les forces de l'enemic, no hi ha manera més eficaç d'aconseguir-ho que atacar-ne el país amb l'objectiu que, en veure's obligades a defensar-lo, abandonin la guerra. [...] Tit Didi, que comptava amb un exèrcit poc nombrós en comparació al de l'enemic, estava esperant que arribés una legió procedent de Roma que l'enemic volia interceptar.

Per impedir-ho, Tit va fer córrer la veu per tot el seu exèrcit que pretenia atacar l'enemic l'endemà. Després, va facilitar la fugida d'alguns dels presoners que retenia. Aquests van retransmetre l'ordre del cònsol d'entrar en combat l'endemà, de manera que l'enemic va avortar el seu pla d'interceptar la legió per por de minvar les seves forces. D'aquesta manera, Tito es va mantenir fora de perill. Aquest mètode no va servir per dividir les forces de l'enemic, sinó que va duplicar les seves pròpies.

A fi de dividir les forces enemigues, n'hi ha que han permès que entrin al seu país i prenguin nombroses poblacions, de manera que, en haver d'apostar-hi guàrdies, es redueixen les seves forces. Així, després d'haver debilitat l'enemic, han aconseguit atacar-lo i derrotar-lo.

Altres, quan volien envair una província, simulaven que n'atacarien una altra de forma tan convincent que, quan es dirigien cap a la primera, on no es temia la seva invasió, l'ocupaven abans l'enemic no hagués estat a temps de socórrer-la. Com que l'enemic no està segur de si tornarà a l'emplaçament amenaçat en primer lloc, es veu obligat a no abandonar-lo per ajudar l'altre, per això sovint no aconsegueix defensar-ne cap dels dos. [...]

Font: Llibre sisè de De l'art de la guerra (1675) de Niccolò Machiavelli (adaptació a partir de la traducció al castellà de Luis Navarro).

Preguntes per al debat:

1. Com pot ajudar la informació falsa en temps de guerra? Com es pot convertir la incertesa de l'adversari en un avantatge?
2. És ètic mentir en temps de guerra? És ètic mentir en temps de pau?
3. Per què és més probable que unes forces dividides siguin derrotades?
4. Com fa el Brexit que la Unió Europea sigui una organització més dèbil?
5. Podries citar almenys tres qüestions que es concebin de manera diferent en països que són membres de la UE des de fa temps i en països que s'hi han adherit fa relativament poc? Aquestes diferències fan de la UE una organització més feble o més forta?

Cita

«Els migrants i els refugiats no són peons sobre el tauler d'escacs de la humanitat. Es tracta de nens, dones i homes que abandonen o són obligats a abandonar casa seva per moltes raons, que comparteixen el mateix desig legítim de conèixer, de tenir, però sobretot de ser més».

Font: missatge del papa Francesc amb motiu del 100è Dia Internacional dels Migrants i dels Refugiats.

Activitat

Alguns refugiats fugen del seu país cap a la UE per motius que no tenen res a veure amb qüestions polítiques o de seguretat. Són migrants econòmics, una condició jurídica completament diferent, i la UE considera que hi ha una diferència entre una i altra situació.

Malauradament, de vegades no disposem de la «solució perfecta» per diferenciar aquests grups. És més, la desinformació es pot utilitzar per fer veure que aquesta mena de decisions són inadequades i inhumanes.

Imagineu dues situacions diferents:

- a) a un refugiat de guerra siríà **no se li permet** entrar al vostre país i el fan tornar a Síria;
- b) un immigrant econòmic pakistanès és **acceptat** per un estat membre de la UE i se li garanteixen un habitatge i uns subsidis durant dos anys.

Expliqueu de quina manera aquestes situacions podrien agreujar la tensió entre la població de la UE. Quin(s) adversari(s) estranger(s) de la UE es podrien beneficiar d'aquesta inestabilitat?

ESTUDI DE CAS NÚM. 3

ELS FALSOS MEDICAMENTS PODEN SER GREUMENT PERJUDICIALS PER A LA SALUT

Història

[...] Avui dia hi ha una infinitat de productes nous adreçats a consumidors d'edat avançada que asseguruen potenciar la memòria, alguns fins i tot suggereixen que poden prevenir o revertir la demència i la malaltia d'Alzheimer, per bé que la ciència convencional encara no hi hagi trobat cura. Aquestes afirmacions comencen a rebre atenció per part de reguladors i legisladors.

«A l'infern hi ha un lloc reservat especialment per a tothom que comercialitzi suplementos alimentaris que afirmen falsament curar l'Alzheimer o la demència, però això és exactament el que veiem que fan alguns fabricants», va afirmar en una declaració la senadora Claire McCaskill (del partit Demòcrata per Missouri), cap del seu grup polític a la comissió especial del Senat dels Estats Units sobre l'envelliment. El 2015, McCaskill va enviar una carta a quinze detallistes per sol·licitar informació sobre les seves polítiques i procediments de comercialització de suplementos, després d'assabentar-se que un suplement anomenat BrainArmor s'estava publicitant com una «protecció» davant de l'Alzheimer, la demència i els ictus.

El novembre de 2015, el Departament de Justícia dels Estats Units va anunciar una investigació a nivell nacional de més de cent empreses de fabricació i venda de suplementos. Es va acusar les empreses de fer afirmacions infundades sobre tot tipus de productes, des de tractaments per a la malaltia d'Alzheimer fins a solucions per a l'addicció als analgèsics.

El 2016, la Comissió Federal de Comerç va arribar a un acord extrajudicial amb una empresa californiana que afirmava que un dels seus suplementos alleujava símptomes associats a la menopausa, com ara els fogots i l'augment de pes. L'agència també va resoldre extrajudicialment els casos contra dues comercialitzadores de suplementos que afirmaven que els seus productes aconseguien prevenir els cabells blancs o recuperar-ne el color natural.

El 2020, la fiscalia federal va iniciar un procediment contra els propietaris d'una empresa de suplementos amb seu a Dallas que comercialitzava un producte per perdre pes anomenat OxyElite Pro i que estava relacionat amb un brot d'hepatitis i malalties hepàtiques. Una de les víctimes en fou Sonnette Marras, de 48 anys, mare de set fills i natural de Hawaii, que va morir el 2013 després de prendre el suplement.

Font: AARP Bulletin, juny de 2016. AARP (American Association of Retired Persons, Associació Americana de Persones Jubilades) és una organització no partidista sense ànim de lucre que empodera les persones perquè puguin triar com viure en la vellesa.

Preguntes per al debat:

1. Per què la gent està disposada a creure promeses dubtoses de fabricants deshonestos?
2. Quina diferència hi ha entre les dades mèdiques científiques i els testimonis personals que sovint es fan servir per comercialitzar falsos medicaments?
3. Per què els falsos medicaments solen estar dirigits a consumidors d'edat avançada o amb un nivell educatiu baix? Com podem ajudar les persones d'aquests grups perquè no es deixin enganyar per les tècniques de màrqueting fraudulentes d'aquesta mena de medicaments?

4. Qui té interès econòmic a divulgar aquesta informació fraudulenta? Com guanyen diners amb els consumidors que es creuen la publicitat?
5. Més enllà dels procediments judicials, quines podrien ser les millors mesures per anar contra aquestes estafes i fer que perdin eficàcia?

Cita

«En situacions desesperades, la gent s'agafa a un ferro roent».

Font: dita popular.

Activitat

Elaboreu una llista de productes farmacèutics de dues categories: suplementos alimentaris de venda lliure (no necessiten recepta mèdica) i medicaments de venda amb recepta.

Expliqueu les principals diferències entre ambdós productes pel que fa als aspectes següents:

- creat després d'un rigorós procés de desenvolupament,
- supervisió oficial del procés de fabricació,
- requisits pel que fa als punts de venda,
- assistència postvenda i en altres fases.

Descriviu de quina manera la UE (i les autoritats dels estats membres) protegeixen els consumidors de la manipulació en relació amb serveis i productes sanitaris.

ESTUDI DE CAS NÚM. 4

DISCURS DEL PAPA URBÀ I LES CROADES

Discurs d'Urbà II al Concili de Clermont (1095)

El 1094 o 1095, l'emperador bizantí Aleix va enviar una carta al papa Urbà II en què demanava l'ajuda d'Occident davant dels turcs, que li havien pres pràcticament tot Àsia Menor. Al Concili de Clermont, Urbà es va adreçar a una gran multitud i va instar tothom a ajudar els bizantins i recuperar Palestina del domini dels mahometans.

[...] Oh!, fills de Déu, vosaltres heu promès més fermament que mai mantenir la pau entre vosaltres i mantenir els drets de l'Església, però encara us queda una tasca important per fer. Esperonats per la correcció divina, heu d'aplicar la força de la vostra rectitud a un assumpte que us concerneix igual que a Déu.

Els vostres germans que viuen a l'Orient requereixen urgentment la vostra ajuda, i vosaltres us heu d'esforçar per atorgar-los l'assistència que els ha estat promesa tantes vegades. Com molts deveu haver sentit, els turcs i els àrabs els han atacat i han conquerit vastos territoris de la terra de Romania [l'imperi bizantí], avançant cap a l'oest fins a la costa del Mediterrani i Hel·lespont, la regió anomenada Braç de Sant Jordi. Han anat ocupant cada cop més i més territoris dels cristians, i els han vençut en set batalles. N'han matat i capturat molts, i han destruït les esglésies i han devastat l'imperi.

Si permeteu que continuïn impunement amb aquestes accions, els fidels de Déu seran atacats cada vegada amb més duresa. Així, doncs, us designo, o més aviat, el Senyor us designa com a heralds de Crist per difondre això per tot arreu i per convèncer gent de qualsevol rang, soldats i cavallers, rics i pobres, per anar ràpidament a ajudar aquells cristians i destruir aquella raça vil que ocupa les terres dels nostres amics. Dic això per als qui hi són presents, però també s'aplica a aquells absents. És més, Crist ho ordena.

[...] Tots aquells que morin pel camí, ja sigui per mar o per terra, o en batalla contra els pagans, seran absolts de tots els seus pecats. Això els ho garanteixo en virtut del poder amb què Déu m'ha investit. Oh quina gran vergonya que seria que una raça tan vil i detestable, que venera dimonis, conquerís un poble que posseeix la fe del Déu omnipotent i ha estat glorificat amb el nom de Crist! Amb quants retrets ens aclapararia el Senyor si no ajudeu els qui, amb nosaltres, professen la fe en Crist!

Fem que aquells que han promogut la guerra entre fidels marxin ara a combatre contra els infidels i conclouin en victòria una guerra que s'hauria d'haver iniciat fa molt de temps. Que aquells que per molt de temps han estat lladres ara siguin cavallers. Que aquells que han estat lluitant contra els seus germans i parents lluitin ara com cal contra els bàrbars. Que aquells que han servit com a mercenaris per una petita paga guanyin ara la recompensa eterna. Que aquells que s'hi deixaven el cos i l'ànima treballin ara per un honor doble. Mireu! Aquí hi haurà els tristos i els pobres; allà, els rics; aquí, els enemics del Senyor; allà, els seus amics. Que aquells que hi vagin no triguin a començar el viatge: que arrendin les seves terres i reuneixin diners per a les despeses; i que, tan bon punt acabi l'hivern i arribi la primavera, comencin el camí amb entusiasme i amb Déu com a guia.

Font: A Source Book for Mediæval History. Selected documents illustrating the History of Europe in the Middle Age, O. J. Thatcher, E. H. McNeal, New York, 1905 (traduït i adaptat)

Preguntes per al debat:

1. Quins són els motius «sagrats» de les croades citats pel papa Urbà II?
2. Quins són els veritables motius de la petició del papa?
3. Per què aquest discurs públic va ser tan fort i tan influent en aquell temps?
4. Quina hauria estat la resposta dels «turcs i els àrabs» en aquell moment i... avui dia?
5. Quines possibilitats de contrastar la informació existien en aquella època (1095) a la zona controlada per l'Església catòlica?

Activitat

Escriviu una carta de resposta (un discurs) de part dels adversaris d'Aleix a Àsia Menor que vagi adreçada a tots els qui podrien participar a les croades.

ESTUDI DE CAS NÚM. 5

APROFITAR-SE DE LA CONFIANÇA DE LA POBLACIÓ PER DIFONDRE INFORMACIÓ FALSA

Història

Hi havia una vegada un jove pastor que cuidava les ovelles al peu d'una muntanya al costat d'un bosc ombrívol. Com que hi passava tot el dia, se sentia força sol i va tramar un pla per tenir una mica de companyia i de diversió.

Va arrencar a córrer cap al poble tot cridant «el llop, el llop!», i els vilatans van sortir a trobar-lo i alguns es van quedar amb ell una bona estona. El noi va estar tan content que uns dies més tard va provar el mateix ardit, i els vilatans van tornar a sortir per ajudar-lo.

Poc després, va sortir un llop del bosc i va començar a rondar les ovelles, per la qual cosa el noi, naturalment, va cridar «el llop, el llop!», encara més fort que abans. Aquesta vegada, però, els vilatans, que ja havien estat enganyats dues vegades, van pensar que el noi tornava a dir mentida i no el va anar a ajudar ningú. Així doncs, el llop es va ben afartar a costa del ramat del noi. Quan el jove pastor es va lamentar, el savi del poble li va respondre: «Ningú es creu un mentider, ni quan diu la veritat».

Preguntes per al debat:

1. Per què és possible enganyar les persones? Quins són els principals motius? // Manca d'informació alternativa, de fonts, de pensament crític.
2. Com pot l'educació ajudar les persones a detectar les mentides?
3. Mentir és una estratègia a llarg termini? Com sol acabar?
4. Quines solucions hi pot haver per al jove pastor després d'aquesta crisi? Com pot restaurar la confiança (en cas que sigui possible)?
5. Heu sentit històries similars de falses alarmes a classe? En què s'assemblen a les explicacions falses (per exemple, estava malalt/a, el bus no ha passat, etc.)? Quines possibles implicacions tenen a llarg termini?

Cita

«Pots enganyar algunes persones sempre, fins i tot pots enganyar tothom durant un temps, però no pots enganyar tothom sempre».

Font: Desconeguda, finals del segle XIX.

Activitat

Creeu (o descriuiu a partir dels vostres records) una situació en què un o diversos mitjans de comunicació nacionals reconeguts facin servir la mateixa estratègia de donar una falsa alarma. Expliqueu com s'aprofita la confiança per difondre informació falsa. Feu servir una cita per a la vostra situació.